

toplice, ali bili so zdravi, krepki in močni. Mi pa toliko skerbimo za zdravje, pa ga le nimamo. To je čudno, ali lahko umevno, ker ne živimo takó, kakor so živeli oni. Ni treba se zato podati v gozde, ter živeti tam pod milim nebom. Tudi tolike moči ne potrebujemo, kakor so je imeli naši pradedje. Ako so se podali v boj, so premagali le, ako so bili telesno močnejši od svojih nasprotnikov. Ali mi smo iznašli mnogo sredstev, s kterimi premagamo sovražnika brez telesne moči. Saj imamo diplomate, smodnik, kanone i. t. d. Te strašne iznajdbe so vse sad našega pomehkuženja. Le otrók ne jemljimo nikdar v toplice. S tem jih navadimo naprej bolezní. Ako nas vidijo se zdraviti, če tudi nas nič ne boli, nas bodo kmalu posnemali, saj tako radi posnemajo naše napake.

Tudi na lase je treba paziti. Umivajmo jih z vodo in ne mažimo jih z onimi nos zbadajočimi mazili, s kterimi se posebno ženske mažejo. Ni čuda, da nališpane in z vsemi dišavami maziljene ženske imajo tako moč do moških serc. Nekatero ženske od daleč diše po vseh mazilih, ali iz ust jim smerdi čebula in česen.

Še o igrah otroških par besed. Vsakdo ve, da se otroci radi igrajo. Nekteri stariši jim prepovedujejo igre, češ otrok se z njimi raztrese in se ne uči. To ni res. Tudi pri igri študira otrok, in kteri nima vese-lja do igre, ga večkrat nima tudi do učenja. Saj tudi mi stari tepci radi igramo s kockami, kvartami i. t. d. Te igre nas stanejo poverh še mnogo denarja. Otroka pa nič. Mi kockamo, otroci pa kamenčkajo, matere se igrajo z malimi otroci, deklice pa s punicami. Iz tega pa tudi sledi, da odrašeni niso nič družega, kot stari ali bolje rečeno, zastareli otroci.

Ovreči moram še ono mnenje, da se ne uče radi otroci, ki se mnogo igrajo. Kaj še? Ali ni v naši moči jim igro prepovedati, kedar hočemo. Razdelimo jim pametno čas. Odločimo jim ure, v kterih naj se igrajo, in v kterih naj se učé. Dragih igrač se jim ne sme dajati, saj so jim navadne ravno tako ljube in prijetne, kot drage. Pesek, pravi Jean Paul, jim je jako priljubljena igrača.

Da morajo otroci, ki so se na kakoršen koli način vtrudili, počivati, to je jasno. S tem končam pravila o telesni odgoji. (Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

Po gazelah Hermannsthal-Zupanovih zložil je Prešern gazele svoje, natisnjene posebej k Ilirskemu Listu in v Kr. Čbelici l. 1833 Bukv. IV., v kterih se poleg narodnih staročeskíh, ruskih, nahajajo str. 71—74 nasled-nje „**Serbske poslovenjene**“ menda še iz peresa Zupanovega: 1. Po serci zima (Sarajevska). 2. Skerb. 3. Dekliška kletev. 4. Deklica rožici. 5. Roža sim dokler nimam moža.

L. 1832 spočne se mu sitna pravda z višo duhovščino, in vsled nje doktor Jakob hudo oboli ter omolkne v književnosti. „Illyr. Bl.“ l. 1833 prinese v št. 20 naznanilo o knjigi: *Episcopi ecclesiarum Tergestinae atque Justinopolitanae, insertis notitiis historicis de Patriarchatu Aquilejensi, Comitatu Goritiensi, aliisque provinciis adfinibus. Cura et studio Stephani Terpin, Prof., Tergesti. 1833.* pod naslovom: „**Ein wichtiger Beitrag zur Kirchengeschichte des Königreichs Illyrien**“. — Kaže se v njem, kolike pomembe je omenjena knjiga za vso Ilirijo, in posebej pové, da je verli kranjski rojak Matej Ravnikar bil 91. škof Teržaški pa 43. Koparski (Capo d' Istria, Justinopolis). L. 1834 v št. 24 pa prinese: „**Nekrolog**“, v kojem se ob kratkem opisuje umerli Goriški nadškof Walland. Oba sestavka sta podpisana s **Pr. S.**

Dr. Zupan polagoma okréva in koj prične spet svoje znanstveno preiskovanje in potovanje, kar se najbolje kaže v posebnem spisku: „**Dr. Jakov Supan**“, kteri je bil pretiskan iz „*Horvatzke, Slavonzke y Dalmatinzke Daniczke, br. 15, leta 1835*“. Pri Franyi Supanu u Zagrebu. — Ker je spis ta jako znamenit z ozirom na Zupanovo prejšnje delovanje in poznejše namerovanje, in ker je prav lahko uméti, naj se ponatisne v prvotni besedi toda v novejši Gajejvici. Glasi se:

Dr. Jakov Zupan.

„Pred nekolikimi dnevi bil je u našom glavnom varošu visokovučeni slavijanski domorodac, gospon **Jakov Župan**, doktor i profesor bogoslovja u c. kr. vekšom učilišću u Ljublani. Ov velikim narodoljubjem i nenavadnum znanostjum odičeni Slovenac je, uzbudjen Slavinom pokojnoga opata Dobrovskog, vre leta 1817 u jeseni pervikrat putoval na naše horvatske otoke Cres (Cherso) i Kerk (Veglia), da glagolsko slovstvo i knjižestvo onde na mestu obilneje spoznati može. Taj isti put je ponovil u letih 1818 i 1819, da može takojer na otok Rob (Arbe) dospeti, što u letih 1817 i 1818 zbog kontumacie dopušteno bilo nije. 1820 je do Zemlina potoval, i to vse na svoje stroške, največ pešice, z vnogimi težkočami, večkrat i z pogibeljum življenja. V Zagrebu je već bil najmanje šest put, a vu občinskom u Horvatskoj, u Primorju i Slavoniji preko dvanajst putah, i vsigdi je polag mogućnosti vsakojačke knjige pokupoval tak, da njegova osebna slavenska knjižnica za velikum slavenscum knjižnicum negda barona Zoisa, koja je sada z občinscum vekšega učilišća u Ljublani zjedinjena, u celom gornjem Ilirju pervo zaisto mesto uzimlje. On negledeč na trude i troškove vse udilj nastoji z razširavanjem horvatskih i serbskih knjig, ljubav k horvatskomu narečju i slovstvu povsuda razprostraniti.

Njegova tersenja za obdelavanje i izobraženje slavenskoga jezika vu občinskom, ilirskih pako narečjih vu osebnom jesu zaisto nasleduvanja vredna. Ako izdo, tak zaisto ov verlo vučeni Slovenac previdi potreboču

duhovnoga zjedinjenja vsih ilirskih Slavijanov, ali premdar vnogi možbit nemanje ovu istu potreboču spoznali su, malo se ih je vendar žalibog dosada našlo, koji bi tak pomnjivo, tak neutrudljivo vu činu k tomu velikomu poslu štogod doprinesli bili, kak gospon doktor Župan. — Znajući, da je teško razumno obdelavati ono, što človek zevsema nepozna, putuje po celom Ilirju, da vidi duhovno i telovno življenje naroda, na kojega korist dan i noć svoja mišljenja ravna. On pobira oposred prostoga puka starinske reči, izgovore, prirečja; on si zabeležuje običaje — i posluje vu razredjenju zemljopisa i krajobraza (mape), da s tim bolje utemlji svoja pisma, koja sverhu dogodovščine ilirske spravlja. Samo ako vnogi toga putnika nasledovali budu, samo onda duhovnim načinom podkopati se mogu ružne zidine, koje bratju od bratje lučiju, i koje se samo na sramotu našega stoletja jošće kano ostanak stare predsudje od koga podpirati mogu“.

Govor grofa Leona Thuna ob sklepu splošnega avstrijskega katoliškega shoda (v četertek 3. maja). Dalje.

In ko otrok vzraste v dečka ali v deklico, stariši ga vpeljujejo v kerščanski nauk, a ne le v nauk, temveč tudi v kerščansko življenje. Otrok se vdeležuje kerščansko — katoliških navad pri hiši, in ko vzraste v mladenča ali v devico, stariši tako naprej zanj skerbé, da v ti meri, v kateri svet bolj spoznava, tudi v spoznanji vere napreduje, in kolikor on bolj občuje s svetom čez meje domače hiše, tudi napreduje v kerščanskem življenji; kakor namreč raste v spoznanji sveta in razmer, toliko bolj mora rasti v kerščanskem življenji. Tako se vterdi prava misel, pravo spoznanje, ki vodi človeka gotovo in varno v življenji.

Kedar stariši nemorejo več sami svojih otrok podučevati, ampak si iščejo pomočnikov, tako jim je volivšim take perva skerb, da otroka ne zaupajo ljudem, ki sami ne mislijo po kerščansko, da še celo slutnja, da bi se tukaj ne bili zmotili, jim prizadeva veliko skerbi, in kakor mislijo, da se kaj tacega pri podučevanji poskuša, ter se hoče omajati versko prepričanje pri otroku, precej odstrane krivega. Z vsó previdnostjo skerbe stariši, da ne pride od zunaj slaba setev dvomljivosti v otroče serce, da se njegova domišljija ne omadeževa, njegova nprav ne ogerdi. Tako ga varujejo dotlej, da smejo upati, da se je kerščansko prepričanje dovolj uterdilo, da zamore otrok sam odvracati nevarnosti, ki mu žugajo. Sila malo družin pa je, ki bi same mogle izobrazevati svoje otroke zgol po domači izreji. Po večem so vse družine prisiljene, da združujejo svoje otroke zarad podučevanje z drugimi otroci, t. j. da jih v šolo pošiljajo. Potrebo šol, je potem, ko je bila po razpadu rimske države za dalj časa pokopana gerško-rimska civilizacija, najprej cerkev spoznala; med barbar-skimi narodi, prestopivšimi v kerščanstvo, je perva osnovala šole, in ne